

Barátság első látásra

Beszélgetés Hadzsikosztova Gabriellával

Miután huszonöt évvel ezelőtt *Ember Mária* megkereste, *Gaál Piroska* tollából megszületett és megjelent a vele készített interjú a *BARÁTSÁG első évfolyama második számában*. A folyóirat *Jancsó Miklós* rendezte első évfordulós megemlékezésén az *Anna* presszóban találkozott a másik szerkesztővel, *Mayer Évával* is. Így kezdődött *Hadzsikosztova Gabriella* színművész és a szerkesztőség közötti örök időkre szóló barátság. A művésznő huszonöt éven át a *BARÁTSÁG* minden rendezvényén részt vett, nemcsak örömmel tett eleget a meghívásnak, de előadásaival emelte azok fényét: verset mondott, énekelt, felolvasott. Egyetlen alkalom maradt ki – legnagyobb sajnálatára –, éppen a folyóirat fennállásának 25. évfordulójára rendezett ünnepség. Ezt a találkozást pótlandó, a negyedszázados hű és lelkes kapcsolatra, saját pályájára is visszatekintve beszélgetünk most vele. *Bolgár, magyar, német színész-nő-e? Mindegyik nyelven az, és ahogy maga mondja: kozmopolita.*

– Szófiában született, színésznő akart lenni...

– Színészcsaládba születtem, édesanyám korának nagyon híres operett színésznője volt, a modern operett-élet hangsúlyos, ismert és elismert, Honthy Hanna-kaliberű egyénisége. Apámnak zenészként volt egy humoros, szatirikus magántársulata – szocialista időben egy kapitalista jellegű vállalkozás... Ismertek voltak, de keményen megdolgoztak ezért. Dédnagymamám osztrák volt, amíg férjhez nem ment, a bécsi zeneakadémián tanított. Házassága révén került Bulgáriába. Ő hagyományozta a német és francia nyelvet a hat lányára, akik közül az egyik a nagymamám volt, így otthon mi apámmal és vele is németül beszélünk.

– A többnyelvűséget és a színészi elhivatottságot ezek szerint a bölcsőben szívta magába.

– Az orosz kötelező nyelvként tanultuk Bulgáriában, a bolgárok jól viszonyultak ehhez. Szerettem eredetiben olvasni Tolsztojt, Dosztojevszkijt. Apám nagy hangsúlyt fektetett a nyelvtanulásra, azt mondta, annyi ember vagy, ahány nyelvet tudsz. A szocialista időben ez nyújtott némi kitekintést, de nem is sejtettük, mennyire hasznos lesz a rendszerváltás után. Különösen az angol, amit szintén otthon tanultam. Már nyolcéves koromtól el kellett olvasnom

minden nap néhány oldal idegennyelvű, életkoromnak megfelelő szöveget, és este beszámolnom a tartalmáról. Amíg mások kint játszottak, nekem még hátra volt a napi penzumom. Akkor haragudtam apám szigorúsága miatt, de úgy lett, ahogy mondta: egyszer még hálás leszel nekem ezért. Valóban neki köszönhetem az önirányítást. Talpraesettséget, következetességet kaptam tőle, édesanyámtól pedig a lelki repülést.

– „Apámtól örököltem én komoly, szigorú rendet, anyámskántól vidám mosolyt és mesélő kedvet.” – Gondolom, nem véletlen, hogy ez a Goethe-idézet jut eszembe, hiszen ezek szerint az egész család életét átszövi a művészet. De hogyan került kapcsolatba a magyar nyelvvel?

– Miután elvégeztem a gimnáziumot, szüleim révén természetes volt számomra, hogy színi pályára készülök, de ők nagyon ellenezték. Egy feltétellel járultak csak hozzá, ez pedig az volt, hogy külföldön tanuljak valami olyasmit, ami Bulgáriában nincs. Így esett a választás a musicalre. Utánajártak, hol van ilyen képzés. Bécs, kapitalista ország fővárosaként akkor szóba sem jöhetett számunkra, így került a képbe Budapest. A bolgár kulturális minisztérium felvette a kapcsolatot a magyarral, hogy megtudja, milyen lehetőség van arra, hogy bolgár diák a ma-

gyar színművészeti főiskolán tanuljon. Megjött a válasz: jöhet egy diák, de csak akkor, ha egy év alatt megtanul magyarul és ugyanúgy felvételizik, mint a hazai jelentkezők. Németül, angolul, bolgárul, oroszul tudtam, de magyarul nem. Ezalatt Szófiában már elvégeztem egy évet a színművészetin, s azzal jöttem Budapestre, hogy a Nemzetközi Előkészítő Intézetben egy év alatt megtanulok magyarul. Mint az eszeveszett magoltam minden nap a szavakat, de rájöttem, nincs, aki kijavít, nincs visszajelzés, nincs válasz. Az intézet budaörsi épülete alatt volt akkor egy taxiállomás. Minden nap beültem egy taxiba, elvittem magam a Hősök teréig és vissza, közben beszélgettem vagy legalábbis próbáltam beszélgetni a sofőrrel. Egy idő után megkérdezték, miért utazgatók ide-oda. Amikor elmondtam, hogy nyelvgyakorlásból, akkor nagyon kedvesen felajánlották, hogy szívesen beszélgetnek velem, ott helyben a taxiállomáson, amíg várakoznak, járjak csak le. Ez volt az élet nyelviskolája. Amikor felvettek a színművészetre, legelső vizsgaelőadásomon ott ültek taxisofőrjeim az első sorban, kezükben egy-egy szál rózsával. Első magyartanárainként jöttek gratulálni.

– *Hogyan illeszkedik egymáshoz ez a sok nyelv? Mikor, melyik az igazi?*

– Mikor melyik. Mindig éppen az, amit a leginkább használok. Énektanárom, *Tukacs Viola* énekes – Szabadi Vilmos hegedűművész édesanyja – egészen befogadott a családjukba. Nagyon jó beszédtanáraink voltak, három-négy év alatt eljutottam oda, hogy nevetve mondták, mennyire sajnálják elvesztett akcentusom báját. Most több nyelvet egyszerre, párhuzamosan használok. A nyelvtudás bátorságot adott utazásaim során is. Gyerekkoromban teher volt a tanulás, de már a gimnáziumi évek alatt éreztem az előnyét, a rendszerváltás után, amikor utazni kezdtünk, különösen. Eredeti nyelven lehet igazán megismerni egy kultúrát. Úgy gazdagabb. Más eredetiben olvasni az irodalmat, érzem, ha nem jó egy fordítás. Ez indított a műfordítás felé is. Sok magyar darabot ültettek át bolgárra, s bolgár színműveket magyarra. Ezek nyersfordítások, a férjemmel hozzuk létre aztán a végleges szöveget. Fontos, hogy pontos legyen, minél közelebb az eredetihez, mégis adja vissza annak szépségét is. Ezért sokszor napok is töröm a fejem egy-egy mondaton.

– *Mi történt azután, hogy elvégezte a színművészeti főiskolát?*

– Mivel állami ösztöndíjas voltam, úgy gondoltam, az a korrekt, ha hazamegyek a végzettségemmel. Két évig tanítottam Szófiában a színművészetin, velem jött a férjem, *C. Nagy István* is, aki mozgásművészettel foglalkozott, és mivel ott éppen hiányzott pantomimtanár, őt kérték fel tanításra. A szófiai operettszínházban azonban nemigen játszottak musicalt, nem nyíltak további lehetőségek számunkra. A nyolcvanas évek végén nagyon nehéz helyzet alakult ki Bulgáriában, és lelkifurdalások közepette,

hogy otthagynom a családomat, visszajöttünk Budapestre. Itt egy évre szerződtem a Rock Színházhoz, Cosette-et énekeltem a Nyomorultakban. A színművészetin osztálytársam volt *Kozáry Ferenc*, aki ekkor a német színháznál (akkori nevén Német Bemutató Színpad) dolgozott Szekszárdon. Elhívott oda, és mivel németül bátrabban játszottam, úgy éreztem, megtaláltam a helyem. Tizenhat évig dolgoztam ott úgy, hogy Budapestről a társulat buszával ingáztunk az előadásokra. Komoly szerepeket kaptam, például játszottam *Pollyt* a *Dreigroschenoper*ből/ *Háromgarasos operából* vagy a *Lola Blau* monomusicalre is szívesen emlékezem. Én voltam a *Róka* az *örökzöld Kis Hercegben* és *Johanna Theodor Fontane Effi Briest* című nagy klasszikusában. De készítettünk *Frauentanz/Asszonytánc* címmel egy *Kurt Weil* műveiből összeállított önálló estet, erre azért is büszke vagyok, mert ezzel első voltam Magyarországon. Rengeteg anyagot gyűjtöttem hozzá, amit átadtam a Színművészeti Főiskolának. Pár évvel később született meg *Csákányi Eszter Weil-estje*...

– *Hogyan került a bolgár színművészet ismét az életébe?*

– A férjem vetette fel '96-ban egy itteni bolgár színház ötletét. Először képtelenségnek tűnt, de miután megszületett a fiam, és több éve távol éltem a hazámtól, egyre inkább húzott vissza a szívem. Megértettem, és megfogalmaztam magamban, hogy ha egy művész felfedez értékeket, akkor kötelessége azokat továbbadni. Nagyon sok szépet fedeztem fel mind a bolgár, mind a magyar kultúrában, éreztem, ezt közvetítenem kell az emberek felé. Így hoztuk létre a bolgár színházat *Malco Teatro* néven, ami régi bolgár nyelven kicsi színházat jelent. Ez az archaikus bolgár reneszánsz szó jól kifejezi küldetésünket. Szeretnénk egy színház- és kultúraszertető nemzedéket felnevelni, a kortárs bolgár kultúrát megismertetni a Magyarországon több mint száz éve itt élő bolgár nemzetiség harmadik és negyedik generációjával. A színház ezért megalakulása óta rengeteg performansz előadást tartott, a két ország több mint nyolcvan művészeivel dolgoztunk. Rengeteget járunk fesztiválokra, néha egy-egy német darabbal is. Úgy gondolom, a dal a legjobb közvetítő, a legtermészetesebb kulcs a bolgárok lelkéhez. Nem kész bolgár színműveket veszünk elő, hanem bolgár szerzők műveiből dramatizálunk, vagy azok felhasználásával improvizálunk, ebbe keverünk sok zenei és mozgáselemet, így jön létre egy fuzionális performansz. Meghívunk bolgár kollégákat is Budapestre, majd az itt létrehozott művet tovább játsszuk Bulgáriában. A bolgárul előadott darabokat magyar, de adott esetben akár lengyel felirattal is előadjuk. A dramatizálással hírét visszük egy-egy bolgár szerző könyvének. Egyik ötlet szüli a másikat. A megvalósítás persze a magyar államnak köszönhető. Nincs Európában még egy állam, amely ennyi támogatást ad a nemzetiségeknek. Nőtt a támogatásunk, s ezzel a lehetőségeink is megnövekedtek. Évente két új –

egy gyermekeknek és egy felnőtteknek szóló – darabot mutatunk be, három-négy új kortárs produkciót hívunk meg, egy-egy projektre ide tudjuk hozni a bolgár művészeket. Az egyik legfontosabb, legemblematicusabb bolgár szerepem Elada *Pinyo* művéből készült, *Pinyo* és az *idő* címmel: dramatizáltam az azonos című regényből, rendeztem és játszom, mintegy tíz éve. Külföldi fesztiválokon is felléptem ezzel az egyszemélyes előadással. A Bolgár Nemzeti Rádió is felvette az ottani Rádiósínház műsorába és készült audió-lemezem is az előadásból. A *Zenbra* című előadásomat egy nagyon híres bolgár drámaíró, Jana *Dobrova* írta számomra. És szívesen említem a már a Malko Teatro idején készült Marlene *Dietrich* estemet, melyet a hazai némettség is megnézte-hallgatta Budapesten és vidéken is, őszintén örültem a sikernek!

– *Színésznői pályája mellett az Országos Bolgár Önkormányzat alelnökeként is a kultúráért felelős munkát végez. Kimaradt még valami az életéből? Szerepálm?*

– Mindegyik szerepemet szeretem, mert én választom, interpretálok, alakítom. Látványt is szeretek tervezni. A színművészeti elvégzése után ruhatervezéssel is foglalkoztam, szeretek az anyagokkal bánni. A dramaturgia is az enyém azáltal, hogy sok kortárs irodalmat olvasok. Viccesen szoktam mondani, hogy játszom én, rendeztem én, díszletet csináltam én, nézem én. A rendezés azonban elsősorban a férjemé. Írt nekem egy darabot, személyesen nekem: ebben egy negyvenes nő megáll a zebrán, mert sokkot kap, és nem tud továbbmenni, s ez az élete átgondolására készíti. Mit jelent más országban élni, mint a szülei? A halál felé vezető út, a nemlétbe való átlépés kérdésköre is megéri.

Az elmúlás, az öregedés témája engem is foglalkoztat. Egyik darabunkhoz nagyon idős, közel százéves falusi bolgár emberekkel készítettünk interjúkat, felmentünk a hegyekbe. Nehezen értették meg, hogy a videofelvétel készítése más, mint a fényképezés, nem akartak mozogni, beszélni, beálltak, hogy elkészülhessen a kép. Így aztán készítettünk fényképeket is. Azután már nyugodtan elmesélték a személyes történeteiket. Hamar eljutottak a sírásig: a gyerekek elmentek a településről. Valóban a falu utolsó pillanatait örökítettük meg. Amikor egy év múlva visszamentünk hozzájuk, már nem mindenkiel találkoztunk, romos házak, néhol szinte csak egy-egy földkupac maradt utánuk. A színdarab mellett fotókiállítás őrizte meg emléküket.

A musicallel viszont, most hogy idősebb lettem, szakítottam. Nagyon naivnak érzem ezt a műfajt, sokkal mélyebb dolgokhoz nyúltam.

– *Hogyan adja tovább a következő nemzedéknek – családjában és hivatásában – azt a rengeteg kincset, amit összegyűjtött?*

– Kiril fiam először kétnyelvű volt, férjemmel azonban magyarul beszéltem. Én akkor is dolgoztam, sokat volt vele, aztán az óvoda is magyar nyelvű környezet volt fiam számára. Egy idő után velem is magyarul beszélt. Nyaranta azonban bebarangoltuk Bulgáriában azokat a helyeket, ahol felnőttem, fürdött abban a patakban, amelyikben gyerekként én is, jártunk a hegyekben, falvakban, ahol én, felkerestük a rokonokat. Írásaiban jól felismerhetők ezek a bolgár vonatkozások, ez árulkodik arról, hogy a szíve oda köti, és persze jól tudja a nyelvet, hiszen itthon – írónak készülvén – bolgár szakra járt az egyetemen. Most Berlinben tanul kommunikációs dizájnt. Angolul is jól tud, tehát a kozmopolitizáció, a nyelvek szeretete beleivódott, a bolgár gyökerek is élnek benne, és termékenyen inspirálják őt.

A Malko Teatro jövőjéről is gondolkodunk. Folyamatos kapcsolatban vagyok a bolgár iskolával, pályázatokra készítem fel a gyerekeket, mindig feldolgozunk valamit. Most éppen három kislányt készítünk fel a színművészetre, Bulgáriába. Ma az a hozzáállás, hogy művészetből, színészetből nem lehet megélni, inkább gazdasági, jogi pálya felé orientálódnak a fiatalok. De nemcsak a színészeket illetően kell megszerveznünk az utánpótlást, találunk kell a színház szervezését végző szakembereket is. Ki vezeti majd a színházat? Egy-egy projektre meghívunk fiatal színészeket Bulgáriából, de azután ők hazamennek.

– *Milyen produkciókat terveznek még a közeljövőben? Min dolgozik éppen?*

– Van két monoelőadásom, két lemezem, sokat koncertezem. Egy multiinstrumentalista bolgár zenésszel lépek fel. Felolvasóesteket tartok, improvizálok Bulgáriában Márai és Esterházy műveiből. Mindig valami újat találunk ki. Egy nagy koncertre készülünk most, karácsony előtt húsz bolgár sláger adunk majd elő. Ez a bolgár popzene úgynevezett arany könyvtára, és minden dalhoz van saját sztorink, egy-egy személyes történet köti össze a dalokat.

– *Akkor megvalósult mindaz, amiről abban a bizonyos huszonöt évvel ezelőtti cikkben szó volt: színésznőként szeretné a vidéket járni, beutazni több országot és hazatérni is.*

– Igen, így álltak a csillagok. Nagyon szerencsésnek mondhatom magam, jó visszaemlékezni. Gazdag világban nőttem fel, rendkívül érdekes embereket ismertem meg. Most még inkább értékelem ezt a kincset. Így kerek az életem, így teljes és boldog. Ennyi év után úgy látom, nagyon meg kell mérni, miért érdemes bosszankodni, mennyire kell felvenni a kicsinyes harcokat. Lényegtelen dolgokkal nem kell foglalkozni. A Malko Teatro helyzete is azért szerencsés, mert szeretetből csinálunk színházat, nem kötelességből. Fontos, amit végzünk, vannak, akikben bízhatunk, és akik bíznak bennünk.

– *Találkozunk a Malko Teatro következő előadásán!*

B. K.